

HC5A, 30-09-2019, Afbakening staatsgezag

In het nieuws

Er is de afgelopen tijd veel nieuws met betrekking tot het internationaal recht:

- **CAN uitspraak Hoge Raad:** de Hoge Raad heeft bepaald dat art. 8.2 van het Tabaksverdrag rechtstreekse werking heeft. Door deze uitspraak zijn rookruimtes vanaf nu verboden;
- **Onderzoek naar Groningse hoogleraar vanwege paspoorthandel Malta:** er wordt onderzoek gedaan naar een Groningse hoogleraar vanwege paspoorthandel in Malta. Er wordt nu onderzocht of en in hoeverre hij betrokken is bij deze handel. Het probleem bij zo'n paspoorthandel, ofwel het verkopen van nationaliteiten, is dat je andere landen vraagt dit te accepteren. De rijke mensen kunnen dankzij zo'n handel met een Maltees paspoort probleemloos de Europese Unie betreden;
- **Berechting van Nederlanders in Irak?** Minister Blok heeft aangegeven oorlogsmisdadigers met de Nederlandse nationaliteit, die zich in Irak bevinden, daar ook te berechten.

Nationaliteit

Elk land mag zelf bepalen aan wie hij de nationaliteit verleent. Denk hierbij aan **geboorte, huwelijk** of **naturalisatie**. Moet je ook een band te hebben met het land? Een land mag jou de nationaliteit toekennen, ook al heb jij geen band met dat land. Andere landen hoeven geen gevolg te geven aan de nationaliteit van een burger indien hij geen band geeft met het land, of indien de burger in conflict komt met dat land.

De vraag speelde of wij de Europese nationaliteit een stukje moeten 'Europeaniseren'. Dit door bijvoorbeeld een aantal criteria te stellen die voor alle Europese landen gelden, voordat de nationaliteit kan worden toegekend. De Europese Raad heeft hierover gezegd dat dit te ver gaat. Het is belangrijk dat de soevereiniteit van staten onder andere inhoudt, dat we de nationaliteit kunnen geven aan individuen waarvan wij dat willen.

De rechtsmacht van staten

Rechtsmacht: het bepalen van juridisch gezag dat een staat (of andere autoriteit) heeft om regels vast te stellen, toe te passen en/of af te dwingen.

Er zijn twee soorten 'grenzen':

- **Territoriale rechtsmacht;** over welke gebieden heeft een staat rechtsmacht?
- **Personele rechtsmacht;** over welke individuen heeft een staat rechtsmacht?

Het territorium van een staat

De volgende gebieden vallen onder het territorium van een staat:

- het **vasteland** van de staat;
- de **binnenwateren**, zoals meren en rivieren;
- **territoriale zeeën**, hierop geldt een belangrijke beperking. Er mag wel '**onschuldige doorvaart**' plaatsvinden;
- **luchtruim** boven deze gebieden;
- **Archipelwateren.**

Onschuldige doorvaart: de territoriale zee is 12 zeemijl vanaf het land gerekend (maximaal). Iedereen mag door de territoriale zee varen, maar de wetten van de kuststaat zijn volledig van toepassing op de territoriale zee. Je moet wel zichtbaar zijn, als je bijvoorbeeld een onderzeeër bent dan moet je toch boven water zijn. Militairen moeten hun wapens bijvoorbeeld inpakken.

De doorvaart door **zeestraten** mag niet worden beperkt. De zeestraten moeten beschermd worden. Je mag bijvoorbeeld militaire escorte meenemen ter bescherming.

Er geldt **geen recht van onschuldige overvlucht**. Er moet altijd toestemming worden gevraagd. Soms wordt dit in zijn algemeenheid gedaan, zodat er niet steeds toestemming hoeft te worden gevraagd. Over zeestraten mag je wel vliegen zonder toestemming, ook al behoort de zeestraat tot het gebied van één of meerdere staten.

In de jaren zeventig is er een uitgebreide conferentie geweest die bijna tien jaar heeft geduurd. Veel staten kwamen bij elkaar om het zeerecht nog eens te herzien. Door de nieuwe ontwikkeling ging het beginsel van vrije zee niet langer op. Dit heeft ertoe geleid dat de zee is opgedeeld in een aantal gebieden. Zee is geen eigendom, maar er is functionele rechtsmacht toegekend (dankzij het Zeerechtverdrag 1982).

De functionele rechtsmacht bestaat uit:

- **aansluitende zone;**
- **continentaal plat;**
- **exclusieve economische zone.**

Afbakening tussen de verschillende zones vormt een probleem. Er moet rekening worden gehouden met de vorm van de kust en de omvang van het land. Er moet een eerlijke verdeling plaatsvinden van de hulpbronnen waar het om gaat.

Vrijheden van de volle zee, dat zijn er vier:

- scheepsvaart;
- visserij;
- het recht om kabels en pijpleidingen te leggen;
- vrijheid van overvlucht.

Als je op de volle zee bent, voert de vlaggenstaat de jurisdictie. De vlaggenstaat heeft het recht om jurisdictie over het schip uit te oefenen. Geen enkele andere staat mag dat. Een uitzondering hierop is de piraterij. Bij piraterij geldt **universele jurisdictie**.

Recht van hot pursuit: als een schip binnen jouw rechtsmacht een overtreding begaat, mag je dat schip achtervolgen en de bemanning arresteren. Dit mag ook indien je buiten jouw rechtsmacht treedt.

Voorwaarden van hot pursuit:

- de achtervolging moet ononderbroken zijn;
- je moet aan de andere partij duidelijk maken dat je hen achtervolgt.

Zodra je in de territoriale zee van een andere staat komt, dan moet degene die jou achtervolgt stoppen. De staat heeft immers geen bevoegdheid om op te treden bij een andere staat, de staat heeft daar geen rechtsmacht. Je mag de staat wel vragen om hen te helpen.

HC5B, 01-10-2019, Immunititeiten

Minister Blok wil dat de Nederlanders die zich in Irak bevinden, ook berecht worden in Irak. Deze mensen hebben de misdrijven ook in Irak begaan. Daarom kan Irak zijn jurisdictie, uitoefenen. Minister Blok wil daarbij wel dat er aan Nederlandse voorwaarden wordt voldaan. Bezwaar is dat je hiermee ongelijke behandeling kan creëren. Irakese gevangenen kunnen dan de doodstraf krijgen en Nederlandse gevangenen een andere straf, voor dezelfde feiten. Ook al zou Irak zeggen dat zij de doodstraf niet op zullen leggen, betekent dit nog steeds niet dat de Nederlanders een eerlijk proces krijgen. Heeft Nederland rechtsmacht om mensen die zich in dat gebied schuldig hebben gemaakt aan misdrijven, ook te berechten? Ja, Nederland heeft deze bevoegdheid.

Territoriale rechtsmacht

De staat heeft **territoriale rechtsmacht**. Alles wat er binnen die staat gebeurt, daar heeft de staat jurisdictie/rechtsmacht over. Rechtsmacht geldt ook binnen ambassades, maar een staat mag niet zomaar de ambassade van een ander land in. Echter mag je niet zomaar een gebouw binnentreden. In beginsel heb je dus wel rechtsmacht binnen de ambassade.

Nationaliteit

In nationale wetgeving is te vinden wie de nationaliteit heeft van een bepaalde staat. Er zijn twee beginselen: **ius soli en ius sanguinis**. Volgens het ius soli beginsel krijgt iemand de nationaliteit van de staat waar hij geboren is. Volgens het ius sanguinis beginsel krijgt iemand de nationaliteit van zijn bloedverwanten. We moeten voorkomen dat een individu staatloos wordt. Je mag alleen de nationaliteit van iemand afpakken, indien diegene al een andere nationaliteit heeft. Iemand kan ook meerdere nationaliteiten hebben. De nationaliteit van bedrijven is bijvoorbeeld belangrijk voor diplomatieke bescherming en ISDS.

Bevoegdheid tot uitoefenen strafrechtelijke jurisdictie

Het internationale recht kent een aantal beginselen wat betreft de bevoegdheden tot uitoefening van de strafrechtelijke jurisdictie:

- **territorialiteitsbeginsel**: over alles wat op het Nederlandse grondgebied heeft plaatsgevonden, heeft de Nederlandse strafrechter bevoegdheid. Wat nu als je in de ene staat iets doet, maar het effect in het andere land is? Rechters van beide landen mogen dan vervolgen.
- **Nationaliteitsbeginsel**; een staat oefent altijd de rechtsmacht uit over de onderdanen van een staat. Als jij iets doet in het buitenland, kan Nederland hier ook voor optreden. Dit geldt alleen voor zwaardere delicten.
- **Passief nationaliteitsbeginsel**: kan Nederland een individu vervolgen, waarbij een Nederlandse staatsburger slachtoffer wordt. Denk hierbij aan de MH17. Wat sommige delicten betreft is dit toegestaan.
- **Beschermingsbeginsel**: indien een Nederlands belang is geschonden, is de Nederlandse rechter bevoegd. Het maakt hierbij niet uit waar ter wereld het belang is geschonden.
- **Universaliteitsbeginsel**: alle staten zouden iedere individu kunnen moeten berechten die hele zware misdrijven plegen, zoals genocide, slavernij, foltering. Ook al is er geen Nederlander bij betrokken, mag een individu al vervolgd worden onder de Nederlandse rechtsmacht.

Enkele recente ontwikkelingen

Het **passieve nationaliteitsbeginsel** wordt steeds meer geaccepteerd. Dit komt mede door een aantal afgesloten verdragen. Hierin is opgenomen dat staten, waarvan hun onderdanen slachtoffer zijn van een misdrijf, de misdadigers mogen vervolgen. In art. 5 Sr staat ook duidelijk gecodificeerd dat de Nederlandse staat dit recht soms heeft.

Het **universaliteitsbeginsel** is ook breder geaccepteerd. Het is niet in alle landen geaccepteerd, maar wel opgenomen in verdragen. Als iemand zich schuldig heeft gemaakt aan een bepaald misdrijf, dan moet het land waarin de verdachte zich bevindt besluiten of ze zelf berechten tegen die persoon, of hem uitleveren aan een land dat daarnaar vraagt. Bepaalde ernstige misdrijven gaan dus beter vervolgd worden.

In Nederland hebben we de **Wet Internationale Misdrijven**, waarin de misdrijven staan omschreven die bij het Internationaal Strafhof worden berecht (behalve de agressie). Artikel 2 van deze wet bepaalt dat Nederland universele rechtsmacht heeft, mits de verdachte op Nederlands grondgebied bevindt.

Extraterritoriale handhaving

In hoeverre mag je bijvoorbeeld politie inzetten? Dit mag alleen op het gebied waar jij als staat territoriale rechtsmacht over hebt. Als je wilt dat een politieagent zijn achtervolging kan voortzetten over de grens, moeten daar afspraken over worden gemaakt. Indien deze afspraken er niet zijn, mag je de achtervolging dus niet voortzetten. Soms houden staten zich hier niet aan. Als je in Nederland illegaal voor de rechter bent gebracht, kan je hier niet berecht worden.

Beperking rechtsmacht

Na 9/11 heeft Amerika in 2016 een nieuwe wet aangenomen: de JASTA. Er werd een voorstel gedaan voor deze wet omdat bleek dat veel terroristen van 9/11 uit Saoedi-Arabië kwamen. De veronderstelling was dat het land te weinig had gedaan om terrorisme te stoppen. Obama was nog president toen deze wet werd aangenomen, maar was het zelf niet met de wet eens. Hij gaf aan dat het de diplomatieke verhoudingen kan verstoren indien je een staat voor de rechter daagt. De Amerikaanse wet bepaalt dat slachtoffers van terrorisme schadevergoeding kunnen vorderen van de staat die schuldig was aan het ontstaan van terrorisme. Hierdoor bepaalt de VS dus wanneer een andere staat onder de rechtsmacht van hen valt. De VS geeft eenzijdig invulling aan het begrip staatsimmunititeit. Deze wetgeving is volkenrechtelijk onacceptabel. De wet is in strijd met het gewoonterecht.

Een staat kan geen immuniteit invoeren wanneer schadevergoeding wordt gevraagd (zie art. 12 UN Convention 2004). Voorbeeld: een Franse geheim agent voorziet een schip van Greenpeace in Nieuw-Zeeland van een bom. Je mag natuurlijk geen bom in een andere staat af laten gaan. In zo'n geval is een staat aansprakelijk.

Staatsimmunititeit: geldt voor de staat zelf. Immunititeit van bepaalde personen en militaire schepen/vliegtuigen is hieruit afgeleid.

Bronnen van immuniteit

Immunititeit: soms wordt de jurisdictie van de staat begrensd. De bronnen van de immuniteit:

- Gewoonterecht (staats- en diplomatieke immuniteit);
- Verdragen diplomatieke en consulaire relaties;
- Verdragen met internationale organisaties;
- UN Convention on State Immunity 2004 (niet in werking).

Staatsimmunititeit

De basis: indien je gelijk bent aan elkaar, kan je de ander niet de rechtsmacht van jouw staat opleggen. Vroeger was het zo dat staten nooit voor de rechter van een andere staat werden berecht. Nu is dat anders. In sommige gevallen kan dat wel. Dit kan in zaken waarin staten op voet van gelijkheid met andere private rechtspersonen staan. Er moet dan gekeken worden naar de aard of het doel van de transactie. Indien er sprake is van een **commerciële transactie**, geldt er geen immuniteit. Je kan wel afstand doen van je immuniteit – dit wordt ook wel een **waiver** genoemd.

Immunititeit van statelijke gezagsdragers

Wanneer is een gezagsdrager niet onderworpen aan de staatsmacht van een andere staat? Er gelden twee immuniteiten: volledige immuniteit en functionele immuniteit.

Iemand heeft **functionele immuniteit** als diegene namens de staat handelt. Iedereen die namens de staat handelt, heeft recht op immuniteit voor die handeling. Deze immuniteit blijft bestaan, ook indien jij uit dienst treedt.

Een beperkt aantal mensen hebben **volledige immuniteit**. Zij zijn immuun voor handelingen namens de staat, als zij handelingen persoonlijk uitvoeren voor de staat. Denk aan staatshoofden, een regeringsleider, de minister van buitenlandse zaken. Zij moeten vanuit hun functie onbedreigd iets

kunnen doen. Voor echtgenoten en kinderen kan er ook iets geregeld worden. Nadat de functie is neergelegd kunnen zij bijvoorbeeld worden vervolgd voor diefstal, mits dit niet is gepleegd in de uitoefening van de partners taak.